

საყვარელნი თანამოქალაქნი! სამოცდა თორმეტი დღეა, რაც პარიჟს გარშემო ახვე- ვია მტერი. ამ დროს განმავლობაში დროე- ბითი მმართველობა მუდამ იმას სცდილობდა, რომ მოემზადა იქ ისეთი ძალა, ისე გაემარ- თა ჯარები, რომ, როცა დრო მოვიდოდა, იმათ შესძლებოდათ პარიჟის დასხნა. ამ დრო- მაკ მოაწია: მრღვენიდამ კარგ ამბებმა გა- ამხნევა მმართველობა, რომელმაც გადაწყვი- ტა მოქმედების დაწყება. ნოემბრის 29-ს პა- რიჟი დაიძრა, როცა ტროშუმი პროკლამა- ცია გამოაცხადა და გამოაცხადა ეს გადაწყვეტი- ლება. 29-ს, დღით, ლიუკრო, თავის არმიით, გამოვიდა პარიჟიდან და გასწია პირდაპირ მტერი- საკენ. მამოსელის წინეთ ლიუკრომ, როგორც ძველებურებმა იცოდნენ, დაიფიცა, რომ „ან მკვდარი დაებრუნდები პარიჟში და ან გა- მარჯვებული“.

ქა, იმ წელიწადს მოხდა, რომ ზოგიერთნი რალაც უცნაურ სიკვდილით დასიძინენ, ზო- გიერთს მგელია თუ დათვიმ საჭიანელი შე- უქამა, და ყველა ამბობდა, რომ ეს სუყველა უბედურება კუდიანებისაგან მოგვდისო. იმ დროს ერთი სუსტი აგებულობის გლეხ-კაცის შეილი, ახლაც ცოცხალია, აეთ განდა; და რადგან მისმა დედამ ვერ მიხვდა აეთმყოფო- ბის მიზეზსა, დაუწყო შეილს გამოკითხვა და ის გამოუტყდა, რომ ეს და ეს ქალი და კა- ცი კუდიანები არიანო და მეც კუდიანობას მასწავლიანო, მიმსახურებენო, ნაცარს, კვახს მაწიკინებენო, მგელზე მაჯდენენო და ერ- თის სიტყვით, მაწვალდებენო და მით ვარ ავა- თაო. ღედას ეს ყოველივე სოფლისათვის ეთხრობია და ეთხოვა, რომ ან დაედა- ლათ კუდიანები, ან ერთი რამე სხვა მოე- გონათ, თორემ შეილს მომიკვლენო; ესეც დაუმატა, რომ ამას და ამას ნადირმა რომ საქონელი შეუქამაო, ეს საქონელი კუ- დიანებმა მისცეს იჯრათ მეგლსაო, როდესაც მიდიოდნენ სადღაც ახალციხისკენ კუდიანე- ბის მთავართანაო, და სხვა ამისთანები ეთქვა. ამის გამო სოფელმა თავი მოიყარა, ის ქალი და კაცი და აგრეთვე სხვა ქალები, ვინც ბიჭ- მა დასახვლა, დაიჭირა და უპირებდნ დადა- ლვას; მაგრამ ზოგმა თქვეს, რომ, თუ კუდიან- ნები არიან, წყალი არ მიიღებსო, არ დასძი- რავსო და ჯერ ტბაში გამოესცადათო. თუმე- ცა იმათ ბევრი იფიცეს ხატზე და ჯვარ- ზე, რომ არც კუდიანები ვიყოთო, არც არა- ვისთვის გვეწვინოსო, მაგრამ არ დაიჯერეს და მიიყვანეს ზემოხსენებულ ღვეს ტბაზე, და იქ

იქნებოდა: ჩვენი მხრით მართა ორი ათასი კაცია დაჭრილი. ნემცების მხრით ძალიან ბევ- რი არიან დახოცილი და დაჭრილი. შეგლა ეს ამბები პარიჟის არმიის შტაბის უფროსმა— შმიცმა— შეგეტყობინა ჩვენ, მაშასადამე უმარ- თლო ამაში არა უნდა იყოს რა.“

ამის შემდეგ მამბეტა ამხნეებს ხალხს და ამბობს: „ის გამარჯვება გეიმტკიცებს, რომ ის ხალხი, რომელიც თავის სამშობლოსა და სიმართლისათვის ებრძვის მტერს, ადრე იქნე- ბა თუ გვიან, უთუოთ გაიმარჯვებს. საფრან- გეთი და მთელი ქვეყანა უნდა უმადლოდეს პარიჟს, რომელიც ამ სიმართლისათვის ჰღვრის თავის საკუთარს და მტრის სისხლსა. მა- უმარჯოს პარიჟს! მაუმარჯოს საფრანგეთს! მაუმარჯოს ერთსა და მანუყოფელს საფრან- გეთის რესპუბლიკას!“

— მ. პაის ახლოს 26 ნოემბ. მომხდარა შეტაკება მარბალდის და ნემცების ჯარები- სა. მარბალდის ჰყოლია 10,000 კაცამდი, ნე- მცების მხრით კი ორი ათასი ყოფილა. საშინე- ლი გაცხარებული ბრძოლა ყოფილა, ასე რომ თვითონ ნემცები აქებენ იმათ სიმარჯვეს და ვაჟკაცობას; მაგრამ იმდრონი ჯარი მისწოლია, რომ იძულებული შექნილა უკან დაესწია. მა- რბალდის ჯარში 500 კაცი დახოცილა. პა- კიდამ მარბალდი მტერში მისულა და იქ დაბანაკებულა.

— ამის ნაცვლათ მარბალდის უტროსს ევაჟს— რიჩიოტის— გასაოცრათ დაუმარცხებია პრუსიელები. მრთს ტყეში შეუმჩნევეა იმას 800 ნემცი, თვითონ კი 450 კაცი ყოლია. ახალგათენებისას უტერათ დასცემია რიჩიო- ტი ამ ატრადს, 140 კაცი მოუკლავს, 175 ტყვეთ წაუყვანია და დანარჩენი გაქცეულან. იმის მხრით კი ოც კაცამდი დახოცილა.

უცხო ქვეყნები

საშრანგეთი

ამას წინეთ საფრანგეთის დროებითა მმარ- თებლობამ გამოცა დეკრეტი, რომლის ძა- ლით ყველა ფრანკოზი, ვისაცკი შეუძლია თოფის ხმარება, უნდა გამოვიდეს მუშულის საშველათ. ის გაზეთები, რომელნიც კონსერ- ვატორებისა და ვაქრების (ბურჟუას) წარმო-

ასე მოხდა მათი გამოცდა: ვინც დაწამებულ- ნი იყენენ კუდიანობაზე, პერანგის ამარა და- სვამდნენ პატარა ფიცარზე, ხელებს მუხლებ წინ შეუკრავდნენ და ხელებსა და მუხლებ შუა ჯოხს გაუყრიდნენ, ყოველ შემთხვევისა- თვის მხრებში თოკებს გამოაბამდნენ ხოლმე, რომ თუ დასძიროს გამოვიყვანათო, და ასე მოკუნტულს ორი მკურავი შეატურებდნენ ხოლმე შუა ტბაში და იქ ფიცარს გამოაცლი- დნენ. ხუთნი ასე შეეცურებინათ, მაგრამ წყალს არ მიეღო და ისე გაჩერებულიყვნენ წყალზე, ვითა ნაფოტი. მაგრამ მინც არ გამოტყბილ- იყვნენ და ეთქვათ, ვისაც ასე შეატურებთ, არავის დასძირავსო, აბა ესა და ეს შეატურე- თაო და ნახათ ჩვენს სიმართლესაო. მაგრამ იმათი დასახვლებლები, ერთი კაცი და ერთი ქალი, როგორც შუაში მიეყვანათ და ფიცა- რი გამოეცალათ, მაშინვე ქვესავით ძირს წა- სულიყვნენ, და ასე დაწმუნებულიყო სოფე- ლი ზოგიერთის კუდიანობაზე, და ეთქვათ, რა- დგან ვიცანით, ახლა ვეღარას გვენებენო და გაეშვათ. მაგრამ რადგან ისინი სულ ამბობ- დნენ, რომ ტყვილა შეგვწამესო და კუდიანე- ბი არა ვართო, და სხვა სოფლებიდან მოდიო- და ამბები კუდიანების აღმოჩენისა და დადა- ლვისა, ამისათვის მუხურლებმაც ერთი გათქმუ- ლი მკითხვეი სოფ. რუფოთიდან მოიწვიეს და როდესაც მოიყვანეს, ერთიან ქალმა და კა- ცმა თავი მოიყარეს და რიგზე გამწკრიდნენ. მკითხვამ ყველას ჩამოუარა, ყველას მაჯა გა- უშინჯა და ვინც კუდიანათ ეცნო, წინ წამო- ეყენებინა, ასე რომ ათორდ გამოვიჩინა. მა- შინვე სოფელს საბერელები და რკინები მოე-

მადგენლები არიან, უკმაყოფილოთ დარჩნენ მმართველობაზე ამ დეკრეტისათვის. ნამდვი- ლი პარტიოტები კი, რომელთაც ყველაზე უწინ თავის მამულის ბედნიერება ახსოვთ, ძა- ლიან ემადრიელებიან მმართველობას და ამ- ბობენ, ადრევე რომ გამოეცა იმას ამნაირი დეკრეტი, კიდევ უფეთესი იქნებოდაო. მართ- ლაც, სედანისა და მეცის არმიის დატყვევე- ბის შემდეგ, თითქმის სულ აღარ დარჩა სა- ფრანგეთში ნასწავლი ჯარი. დროებითმა მმარ- თებლობამ ის მინც ჩაიღინა, რომ გამაგრა პარიჟი, მოაგროვა იქ ჯარი და გაწვრთნა, და ლუარის არმია ახლათ შეადგინა. ამას გარდა შესდგა ჩრთილოეთის, სამხრეთის და ბრეტო- ნის არმია და ახლა ათ სხვა ალაგას აგრო- ვებენ ჯარს და წვრთნიან. შეგლა ეს ჯარები თუ არა, უმეტესი ნაწილი მინც კარგათ არი- ან დაიარაღებულნი. მართმა ინგლისელმა უთ- ხრა ტურის მერს; „მთხ სექტემბერს გავიარე მე საფრანგეთში და მაშინ ის დაღუპული მე- გონა; ახლა, რომ ვხედავ აქაურ საქმეებს, და- რწმუნებული ვარ, რომ ის აიცილენ თავიდან განსაცდელსა.“

— პარიჟში არის ძლიერ შესანიშნავი ბაღი (Jardin des Plantes), რომელშიაც თითქმის ყო- ველ გვარი უცხო ქვეყნების მცენარეები და ცხოველები არიან მოშენებული. ამ ხორცის გაჭირების დროს ამ ბაღიდან გამოუყვანათ ზოგიერთი ძვირფასი ცხოველები, ჰკვლენ და სჭამენ. ძაღლები ხომ ათასობით იკვლება დღეში და იყიდება; ამბობენ, რომ ძაღლის ხორცი სოუსით გაკეთებული ძალიან კარგია გემოთიო. პარიჟის ქუჩებში ერთი ხორცით სავეს დიდი კარცა დადის თურმე. ამ კარცტას ორივე მხრით აწერა შემდეგი სიტ- ყვები: „სანამ სულთ გვიდგას, ვებრძოლოთ მტერსა. აქ ისყიდება ძაღლია და კატის ხორცი.“

— ლიონის მენიციპალის რჩევამ მიანიჭა მარბალდის უფლებამ ლიონის მოქალაქობისა. აი, იმის გადაწყვეტილება:

„ლიონის მუნიციპალის რჩევა, — მიიღებს რა მხედველობაში, — რომ მარბალდით მთელ თავის სიცოცხლეში ებრძოდა თავისუფლების მტერსა, — რომ თავისუფლების დროში არის იმდროსვე დროში საფრანგეთისა, — რომ ყვე-

ტანა, მათ შესაშინებლათ, როგორც ამბობ- ბენ, თორემ დადალვას არ უპირებდითო. მკი- თხვასაც დარიგება მიეცა რჩეულთათვის — გა- მოტყდითო, ან მეც კუდიანი ვიყავო და რა დამდალეს, ექიმი ვარო, თქვეც ჩემსავით წამ- ლობას დაიწყებთ და ფულს მოიგებთო. ისინი მინც არ გამოტყდნენ და ვინ იცის რო- გორ გათავებებოდა ეს ხალხის ყრილობა თუ ზოგიერთს, უფრო გონიერებს; არ ეთქვათ, რომ მთავრობა ძალიან ჯავრობს ამ გვარ სა- ქმეში ხალხის სამართალსა და დადალვასო, და ამ მიზეზით, თუ იმით, რომ კუდიანების ნათესავებს ნაჩაღნიკისთვის შეეტყობინებიათ და მას იასაულო გამოგზავნა, — ხალხი მალე დაშლილიყო და მას აქეთ აღარა მომხდარა რა.

მაგრამ რა არის სამართალი, სიმართლე? ამას, მკითხველო, ვერც მე ავხსნი და, მაგონი, ვერც თქვენ შეიძლებთ ახსნასა; და ჩვენ სუყვე- ლანი ვართ და დიდხანს კიდევ ვიქნებით მხო- ლოდ მიქნებლნი და მამართლნი სიმართლის იდეისა. მუხურაში კი ამ საგანზე ასე მოგახსენე- ბენ: ძველათ შუაგულშიწაზე, როგორც ჰგონიათ იერუსალიმში, ყოფილა ვარსკვლავზე დაკიდე- ბული სასწორ-სამართალი და, ვისაც საქმე გა- უჩნდებოდა, მივიდოდა და შესთხოვდა: სას- წორ-სამართალი, გვედრები სამართალი მა- ლირსოვო! და თუ მართალი იყო, სასწორი დაიწვედა და ხელს მოაკიდებინებდა და თუ მტყუანიო, არ მიეკარებოდაო. მაგრამ ერთ კაცს თეთრი ემართა და როდესაც მევალეს ეთხოვა თავის ფული, ებაჟუხა — ავიმოგცილო, და რა ამანე ლაპარაკი გაუჩნდათ, წაიღდნენ სასწორ-სამართალთანა. იქ მოაპასუხებ თავის

ლანე უდიდესი მტერი თავისუფლების და ს ფრანგეთისა, ნაპოლეონი III, ვაჟი ნაპოლეონისა და გულით სძულდა ყოველმხრებელ მოვიდა ჩვენში თავისუფლების და რესპუბლიკის დასახმარებლათ, — რომ ამერიკამაც მიანიჭა იმას ამერიკის მოქალაქობის უფლება, — მიანიჭეს იტალიისა და ამერიკის მოქალაქე ღწენრალ მარბალდის, ლიონის მოქალაქე ბის უფლებასა და ამისთანავე ლიონის მუნიციპალის რჩევა აცხადებს, რომ ის დიდის სა- მაყით სთვლის მარბალდის საფრანგეთის რესპუბლიკის მოქალაქეთ.

— მოგვყავს მამბეტას პროკლამაცია, რომელიც იმან მისწერა დასავლეთის არმიას:

„სალდათებო! მე სამ დღეს ვიყავი თქვენთან და დავრწმუნდი, რომ თქვენ შეგიძლიათ მტრის დამარცხება. აქამდი თქვენ ძნელათ გეძლოთ გამარჯვება, ამიტომ რომ გათანტო- ლი იყავით; ახლა კი შეერთებული ხარო- თქვენ გამოცდილი, ენერგიული და მამულ- მოყვარე უფროსები გყავთ. ბრმათ უნდა ემარ- ჩილებოდნენ იმათა. თქვენი ცხოვრება მხ- ლია: ყოველ უბედურებას და გაჭირვებას უნდა მოელოდეთ. მაგრამ, ნუ დაიფრწყებთ, რომ თქვენ ომობთ საფრანგეთისა და რესპუბლიკისათვის; რომელნიც ბედში და უბედობაში ერთად არიან. თუ თქვენ კარგათ ჩივიდნენ ამ აზრსა, არავითარი გაჭირვება, თითქმის ვერ სიკვდილი შეგაშინებთ, ამიტომ რომ არა მყო- ნია თქვენში გამოჩნდეს ისეთი ვინმე, რომელიც არ დაეხმაროს გაჭირვებულ მამულს ამით მოინდომოს შერცხვენილი სიცოცხლე შენახვა. პარიჟის და იმისთან მთელი საფრანგეთის დაცვისათვის თქვენ ისეთნაირათ ხართ საქირო, როგორც ლუარის არმია. ჩვენ მამებსავით შეგვიცეთ ერთმანეთს, რომ თქვენი თავის დაუზოგავათ დაეცემით მტერსა და მტრეველებით პარიჟს. მცადეთ, რომ თქვენი თავი განწირულებით დამსახუროთ მამულისა და რესპუბლიკის მადლობა. მაუმარჯოს საფრანგეთს! მაუმარჯოს ერთსა და განუყოფელ რესპუბლიკას!“

ინგლისი

ინგლისში თან და თან აცხადებენ უკმაყოფილებას რუსეთთან ომზე. როგორც მთელი მხრები ამტკიცებენ, ამ საქმეზე ბიზმინგ- ვალი თეთრი, რომელიც ემართა, ხელსახო- ში გამოახვილა, თავის ჯოხზე დაკიდა და უ- ხრა მევალეს, ეს ჯოხი დამიკავე, ვინმე მართალს ვითხოვდო. მერე დაიწოქა და მთხოვავო: სასწორ-სამართალი, თუ მე ამ ჩემ მევალესთვის რაც მისი ფული მემართა ხელსახოში მიმეცესო, გვედრები სამართალი მალოდებინა, რადგან მევალეს თავისი თეთრი ხელი შე ევაგოა. მაგრამ იწყინა სასწორმა ამ გვარი გაბრუნდება კაცისაგან თვით ზეციერი მართლისა და იმწამსვე ცაში ავიდა.

ბევრი გასხვავებული გუნების კაცია მრეთში. მაგალითად, მუხურის მანლობლ- ერთი აზნაური შეილია, რომელსაც სამი ე- კაცი შეილი ჰყავს და დაურქმევია ამათ- სახელებათ მონათვლაზე: პირველისთვის ვარ კაცი, მეორესთვის მე ვიყო კაცი, მესამესთვის მეც კაცი ვარ. შოველი კი ჰკვირობს, თუ რა ნაირი სახელები დაურქ- ვიათო, მაგრამ სხვა სახელი იმათ არა აქ- მე კი, მკითხველო, ადვილათ აღარაფერი მიკვირდება ხოლმე, და ამ საგანზე კვლავ ვსწვეთ საუბარსა, თუ ამ გვარი მოთხრობა დაგრჩებთ სასიამოვნოთ.

მომხმარებელი არეულობა. ამ ქალაქის რა-
 მდომარე მოსახლეობა ხალხს თავი, რომლის
 მოსახლეობა მიუღიათ პროფესორებს;
 მათ, ჩრუდს და ლუსონს. შრილობაში
 მხრებით ერთი რეზოლიუცია, რომელიც
 იყო ნათქვამი, რომ თუმცა ყრილობა კი,
 ხავეს იმ საშუალებას, რომლითაც რუსეთი
 ჰყოფს (ცნობილ) პირობებს, და იმ
 ნებისა, რომლის ძალითაც ის ესრედ ირ-
 ვის, მაგრამ ყრილობა ერთსხმით წინაღ-
 ია, რომ იარაღის წინააღმდეგობით გადა-
 ტრან ეს საქმე, რომელიც უნდა მიენდოს
 ჩრეთ მთელ მერობის კონგრესს. ჩრუ-
 ივამდა ამ წინადადებას და ამტკიცებდა,
 რუსეთს ნება აქვს თავიდან მო-
 კრის მისდა დამამცირებელი პირობები,
 მოქმედებებიდან სრულდებოდა არ ჩანსო,
 იმას ომი სურდესო; თუმც სრული ნე-
 გესო, რომ მას (ომს) მიმართოსო; პრო-
 გრის როგორი ფიცხლათ კიცხავს ლონ-
 ნის გზეთების ყოფა—ქვეყნს ამ საქმეებ-
 და კიდევაც აუწყებს მკითხველებს; რომ
 შეიძლება ცოტა დაუჯერონ სამხედრო
 იალიტების ჩრევის თავის დამცველ და-
 ლებში. ის რეზოლიუცია ერთობით მი-
 ლი იყო; მეორე რეზოლიუცია შემოი-
 ლუსონმა, რომლითაც უშლიდა ხალხს
 ქვეყნების საქმეებში გარეგანს. ლეგისი
 იცავდა ამ რეზოლიუციას; რომ
 მაც ბოლოს თქვა, რომ მსმალეთისთანა
 ბოლოში მართებლობა არც ერთს სახელმ-
 ში არ ყოფილა მთელ მერობაში. სა-
 ნეთს ათასჯერ უფრო ბევრი მიზეზები
 ლა, რომ პროსისათვის ომი გამოეცხადე-
 ი, ვინმე ინგლისს. რუსეთისათვის ვითომც
 ბოლოსთან კავშირი უფრო სასარგებლო იქ-
 ია, ვინმე სხვა სახელმწიფოებთან, რომ-
 თაც დაამტკიცეს თავისი უღონობა. მე-
 მის მხრით, მსმალეთის მართებლობები
 იდენ რუსებში თავიანთ განმათავისუფლე-
 მს.—ინგლისისათვის შვიდობიანობა არი-
 საქრო შინაგანი რეფორმებისათვის. რომ
 იმისათვის ესრე მთელ მერობისათვის უ-
 სასარგებლო იქნება, რომ ის ფული და
 ბი, რომლებიც ომში დაიღუპებო, უფრო
 გებო საქმეებისათვის მოიხმაროთ. მს
 ასეველი რეზოლიუციაც ერთობით მი-

გა.—ჩვენ უნდა ვეცადოთ, რომ სანამდისინ
 ახლათ ამორჩეული კარალი დამსახურებ-
 დეს სახელს და ხალხის სიყვარულს, უწინა-
 აღმდეგოთ იმათ, რომელნიც მოინდომებენ
 იმის გარდაყენებას; ვეცადოთ, რომ ყოველ
 მხრიდან ესმოდეს იმას მანაგრძობა და მოს-
 დიდდეს აღრესები:—
 — მ. სევილიაში მომხდარა კიდევ სტუ-
 დენტების არეულობა 21 და 22 ნოემბერს.
 ამ არეულობაში, სტუდენტებს გარდა, მდებარე
 ხალხსაც მიუღია მონაწილეობა; წარმოუდგე-
 ნათ ბ. პოსტი მკვლათ და მოსვენებდენ
 თურმე ერთ ქალაქის ქუჩაზე; შეპყრით გუ-
 ბერნატორი, რომელსაც მოუწოდებია იმათი
 გაფრტვა, მაგრამ იმისთვის დაუშენათ ქვა და
 სტენით და ერთის ცარი-ვაგლახით ურბინე-
 ბით თავის სახლამდისინ;—სტუდენტები მალ-
 ლის ხმით მღერდენ—*„De profundis“*—და
 როგორც ვინმე ჩინოვნიკი დაიძახებდა—*„გა-
 მარჯობა გერცოგს პოსტისო!“* ერთის ღრი-
 ალით შესახებდენ „სიკვდილი გერცოგს პოს-
 ტისო“. ბოლოს როგორც იყო მშვიდობა-
 ნობა მოუხდენით რამდენიმე ბატალიონის შე-
 მწეობით.

ამ კვირის ტელეგრაფები.

ს. პეტერბურღი, 4 დეკემბერს.
 მონმედის ციხე დემორჩირა ნემცებს.
 — პრუსიელები გამოვიდენ ლივიდამ და
 ღრდამ და მერსალისაკენ მიდიან.
 — პრუსიის არმიამ, რომელიც ლევს უნ-
 და დასცემოდა, უკან დაისწია.
 ს. პეტერბურღი, 5 დეკემბ., ს. პ-
 დამოს. პრუსიელებმა ბომონი დაიჭირეს.
 — ბელჯორის ციხე თავგანწირულებით
 იცავს თავს. იქაური ჯარები ხშირად გამოდი-
 ან და თავს ესხმიან ნემცებსა.
 ს. პეტერბურღი, 7 დეკემბერს.
 სამი დებუტატი ჩრდილოეთ-მერმანის სეიმი-
 სა—ბებელი, ლეიბენტი და მასნერი—და-
 ატუსაღეს; იმათ აბრალდენ მამულის და-
 ლატასა*.)
 — ახალი პლანი ნაპოლეონისა: პალატე-
 მა ჰკითხონ ხალხს პლებსიტით (საყოველ-
 თაო ხმის მიცემით)—მსურს იმას ომის გაგრ-
 ძელება, თუ მორჩება ურჩენია.

საქართველო

თუილისიდან დაშავდა და უკან
 წარსულს შავთს, საათის ოთხზე, მე და
 ოთხი ჩემი ამხანაგი ჩავეჯექით ფოტის კარ-
 ტაში და გავეგზავრეთ ლუშეთისაკენ. შთა-
 ერესი მიზანი ჩვენი მოგზაურობისა ის იყო,
 რომ გვენახა ერთი ძველი მეგობარი, რომე-
 ლიც იქ იმყოფება და დიდი ხანი არ გყავდა
 ნახული. ამას გარდა ჩვენ გეკონდა სახეში
 ქალაქის მუდამ ერთგვაროვანი ცხოვრებისა,
 და ერთგვაროვანი დროს გატარებისა მოშო-
 რება და რამდენიმე დღეს მაინც წმინდა; სოფ-
 ლიური ჰაერით სუნთქვა. ზოგს ჩვენგანს სრუ-
 ლიად არ ენახა არც ლუშეთი და არც საზო-
 გადოთ ის ადგილები, რომელსაც ნახავს მფი-
 ლისიდან ლუშეთამდე მოგზაური; მაშა სადამე
 ამათ სამი მიზეზი ჰქონდათ მოგზაურობისა.
 რა საფუძვლითაც იყო, როგორც ზევით
 მოგახსენეთ, შავთს, ოთხ საათზე, ჩვენ გაე-
 სწიეთ ლუშეთისკენ. მართალი გითხრათ, ჩვენ
 მოგზაურობაში არაფერი არ ყოფილა შესა-
 ნიშნავი, ანუ, უკეთ ვთქვათ, მოგზაურობის
 დროს არაფერი შესანიშნავი არ გვენახავს,
 რადგანაც, საუბედროთ, იქითაც და აქითაც

*.) მს სამი დებუტატი რეისტარში ოპოზიციურ
 (მმართველობის წინააღმდეგ) პარტიას ეკუთვნიან. ინი-
 ნი ბერმანის ბედნიერებას პრუსიის გაძლიერებაში და
 ომიანობით სხვა ქვეყნების დამცირებაში კი არ ჰბო-
 ბენ; იმათი აზრით, ბერმანის გაძლიერებას ყველაზე
 უფრო მდებარე ხალხის ეკონომიური მდგომარეობის
 გაუკეთებლად და თავისუფლების მიცემა აამდლებს და
 გააბედნიერებს.

ლავე შეგვემთხვა მოგზაურობა, და ზოგიერთ
 ჩვენგანს ძილმა მოუტოხა კისერი. წარმოიდ-
 გინეთ, ამ მოგზაურობაში ჩვენ არ გვენახავს
 არც ის მშვენიერი პრაგვი, რომლის ნაპირე-
 ზზე რამდენიმე ვერსი გავიარეთ და რომელ-
 ზედაც ასე მშვენიერათ სთქვა თ: ზრიგოლ
 მრბელიანმა:

მობის პრაგვი არა გვიანი,
 მან მოსახიან მთანი კლდინი,
 და შეუპოვრათ მოუთამაშებს
 შარვოს მასსა ძაგუნის მთანი!

ართუ თვითონ პრაგვი არ გვენახავს, ხმაც
 არ გავიგონია იმისი: მაგრამ ისიც უნდა
 ესთქვათ, რომ აქ პრაგვი „არაგვიანი“ არ
 არის: ამ ადგილების უფრო ზევით „მობის“
 ისა და მაშინ „თან მოსახიან მთანი კლდი-
 ანი“.

მქვს საათზე ცოტა მეტი იყო, როცა ჩვენი
 კარეტა მცხეთის სტანციას მიადგა. მისაც მცხე-
 თაში გაუვლია, იმან კარგათ უნდა იცოდეს,
 რომ ამ სტანციაზე ცხენების ზოგენა ისე გასა-
 კირია, როგორც ზამთარში ვარდისა. რადგა-
 ნაც ლუშეთში მისვლას ვეშურებოდით, რასა-
 კვირეულია, ჩამოვხტით თუარა კარეტადამ, იმ-
 წამსვე სტაროსტასთან გავგზავნეთ კაცი და
 ვთხოვეთ—რაც შეიძლება მალე მოეცა ცხე-
 ნები და გავეტუმრებინეთ.

— ცხენებო! ბრძნულათ წარმოთქვა სტა-
 როსტამი.—ცხენები მყვანდეს, თორემ რამიშავს?
 მერამეტი ტროიკა მყავს და, თქვენ ნუ მამი-
 კვდებით, თერამეტივე დილით გასტუმრებუ-
 ლია: ზოგი მუთაისისკენ, ზოგი მლაღიკავა-
 ვისკენ და ზოგი მფილისისკენ!

იმდანი წლის სიცოცხლე ღმერთმა თქვენ
 მოგცეს, მკითხველო, რამდანი ჩვენ ამ სტარო-
 სტას გენეწეთ, რომ მოეცა ცხენები, მაგრამ
 თქვენც არ მომიკედეთ!—რაც არა მყავს, რა
 მოგცეთო? გვეუბნებოდა.

ბოლოს ჩვენ გამოვედით მოთმინებისაგან
 და მოვითხოვეთ ჟურნალი, რომელშიაც სწე-
 რენ წარმე—რამდანი ცხენი, რომელ საათ-
 ზე და საითკენ გასულა და როდის უნდა და-
 ბრუნდეს, ან რამდენი დარჩა. ამ ჟურნალი-
 დამ შევიტყუეთ, რომ სტანციაში სამი ტროიკა
 კიდევ იყო დარჩენილი. მს გარემოება ჩვენ
 სტაროსტას წარუდგინეთ განსახილველათ. იმან
 გვიასუხა, რომ, მართალია, სამი ტროიკა
 არისო, მაგრამ იმათგან ერთი კურიერისთვის
 არისო, მეორე ფოტისთვის და მესამე ვილაც
 დენერალსა ჰყავს შეპირებულიო.—ლილის
 შვიდ საათამდე ცხენები არ იქნებო, დაუმატა
 სტაროსტამ.

ზოგიერთ ჩვენგანს სრულიად დაეკარ-
 ვათ წასვლის იმედი და ვახშიმიც შეუტყუეთეს.
 მაგრამ ერთი უფრო მსურველი სხლის პატ-
 რონი, მეტათ გაანხილდა და შესძახა სტაროს-
 ტას, რომ იმას არა აქვს უფლება არ მოგცეს
 ცხენები, რომ ის უკანონოთ იქცევა და თუ
 მართლა ახლა არა ჰყავს ცხენები, ცოტა ხანს
 შემდეგ მაინც მოსკამენ ქერსა და მზათ იქნე-
 ბიანო. სტაროსტა თავისას არ იშლიდა.—ლი-
 ლის შვიდ საათზე აღრე ცხენების გაშვება არ
 შეიძლებაო. ამ ნუგეშით დაგეტრვა სტაროს-
 ტამ და თვითონ გარეთ გავიდა: ჩვენ შევა-
 დგინეთ რჩევა: რა ექნათ ახლა; სად ვიშოვ-
 ნოთ ცხენები, როგორ მივიდეთ ამდამე ლუ-
 შეთში? მართი ამბობდა მსმარტივლი მოვი-
 ხმოთო, მეორე საჩივარი ჩაწერათ ჟურნალ-
 შიო და ზოგი რას ამბობდა, ვინ იცის. მაშინ
 მოგვეგონდა ერთი შემძლებელი და გულის
 დამაღბილებელი საშუალება. იმწამსვე ერთი
 ჩვენთგანი ელჩათ წავიდა სტაროსტასთან.
 მართი მინუტის შემდეგ ელჩი მობრუნდა მო-
 ცინარი სახით და გვითხრა: გადაწყვეითათ წას-
 ვლა და ცხენები მზათ არისო.

რად ბევრი გავაგრძელო: ნაევამეცს გა-
 ედით მცხეთიდან და მეორე დღეს აღრი-
 ნათ წილკანიდან ლუშეთს მივედით.
 მცხეთიდან დაწყებული ლუშეთში ასელა-
 მდინ თითქმის გაუწყნარებლათ თოვლდა

ასე, რომ ტაროსის მხრით ბედნიერ არ გიქვა
 ეთი.

მკითხველი არ მომთხოვს, რომ მხოლოთ
 ორმოცი საათის განმავლობაში იქ მყოფმა
 კაცმა რამე ყურადღების ღირსი ესთქვა ლუ-
 შეთზე. საზოგადოთ ლუშეთზე და იმის ცხო-
 ვრებაზე მე იმიტომ არაფერს ვიტყვი კიდევ,
 რომ ჩემზე წინ ისეთს პირს უწერია ამ სა-
 განზე, რომ მე იმასთან, უქველია, ჩჩილ კით
 არ გამოჩნდები. ამიტომაც მე მხოლოთ
 იმაზე ვიტყვი ორიოდ სიტყვას; რისაც ერთი
 თვალის გადავლებით დანახვა შეიძლებაო.

მართის თვალის გადავლებით შეატყობ, რომ
 ლუშეთი საქართველოს ჰატარა და ძველი ქა-
 ლაქია. უკანასკნელს სტატისტიკურს აღწერი-
 ლობაში არ არის მოყვანილი აქაური მცხოვ-
 რებლების რიცხვი, არც სხვა რამ მასალა მაქვს
 ახლა ხელში და ამიტომ, დაახლოებით რომ
 ესთქვა, არა მგონია 400-500 მოსახლე კაც-
 ზე მომეტებული იყოს ლუშეთში. ამ რიცხ-
 ში სომხებიც ურეგია, მაგრამ ძალიან ცოტა
 ნაწილი.

სრულიად არ ეტყობა, რომ ლუშეთი მატუ-
 ლობდეს: უმეტესი ნაწილი სულ ძველი სახ-
 ლებია, ისიც უხეიროთ ნაშენი—ზოგი ქეთ-
 კირისა და ზოგი ფიცრული. მუ მომატებია,
 ისევე, როგორც ჰგავს, ახალი სასამართლოე-
 ბის დაწესების შემდეგ მომატებია ორიოდ
 გვარისი სახლი. მითონ ქალაქი მშვენიერს
 ალაგზე ღვას—მალლობზე, მაგრამ, რიგანი
 სახლებისა და ქუჩების უქონლობის გამო,
 უშნოთ მოჩანს.

შუა ქალაქში არის აღრინდელი სიმაგრის
 ნანგრევები და იმის გვერდით—რამდენიმე წე-
 ლიწაღია აშენებენ ახალ, უფრო სრულს, ეკ-
 კლესიას; მაგრამ ჯერაც ვერ მოუთავებიათ.
 ციხე; როგორც ეტყობა, ერთ დროს კარგა
 დიდი ყოფილა და კედლებიც სქელი ჰქონია.
 აი; მხოლოთ ამის თქმა შემიძლია ლუშე-
 თის გარეგანს შეხედულობაზე.

იმის შინაგან ყრუა-ცხოვრებაზე, ჩვეულებ-
 ბაზე და ხასიათზე; საუბედროთ; ვერც ადენს
 ვიტყვი, რადგან ასე მოკლე ხანში ამ მხარე-
 ბის გაცნობა შეუძლებელი საქმეა. მაგრამ,
 ვინც ერთ ჩვენი უფლის ქალაქის ცხოვრე-
 ბას იცნობს, იმას კარგათ შეუძლია ოცნებით
 მაინცა წარმოიდგინოს—თუ როგორ ცხოვრო-
 ბენ ლუშელები; რადგან თითქმის ყველა ჩვენ
 უფლის ქალაქებს ერთ ნაირი ტიპი აქვთ.

იმას შეუძლია, მაგალითად, წარმოადგენა, რომ
 ზოგი ლუშელი ვაჭარები მომეტებული ნა-
 წილს რაგის სიცოცხლისას ძილში და ჰამაში
 ატარებენ; შეუძლია წარმოადგენა ლუშელი
 ქალბატონების ცხოვრებისა, რომელნიც ხში-
 რათ მიედენ ერთმანეთში და თავის მეზობ-
 ლებზე ახალ ამბებს ელაპარაკებიან (კი არ გე-
 ვანოთ—პოროკანობდენ). იმ კაცსვე იმის
 წარმოადგენაც შეუძლია აგრეთვე—თუ იქა-
 ური გლეხი-კაცი როგორ ატარებს თავის
 სიცოცხლესა, როგორ არჩენს თავის თავსაც,
 ოჯახსაც და გადასახადსაც იხდის... შევლა
 ამების წარმოადგენა იმას ადვილათ შეუძლია,
 თუ ღმერთმა ოცნების ნიჭი მისცა და, იქნება,
 ზოგიერთს დასკვნებში არც შესცდეს, რადგან
 ლუშეთი იმავე საქართველოს ნაწილია და მა-
 შასადამე იმის მცხოვრებლების ყოფა-ცხოვ-
 რება, ზნე და ჩვეულება ბევრით არ უნდა
 განირჩეოდეს სხვა საქართველოს ქვეყნებისა-
 გან.

შევლაზე უფრო ღირსშესანიშნავი ლუშეთ-
 ში მე ენახე შკოლა, რომელშიაც, როგორც
 სარწმუნო პირმა მითხრა, ასოდ ყმაწვილი
 სწავლობს. შკოლა ორ კლასიანია; ასწავლი-
 ან: რუსულს, ქართულს, არითმეტიკას და სამ-
 დეთო წერილს. რუსულს თვითონ ზედამხედ-
 ველი—უფ. ჩერნიაევი ასწავლის, რომელსაც
 ძალიან ემადლიერება საზოგადოება. მართულს
 და სამღეთო წერილს—იქაური მღვდელი და
 არითმეტიკისთვის ცალკე მასწავლებელი ჰყავთ.
 შკოლასთან გამართულია სახელოსნო განყოფ-

ფილიპი, საცა შავიარდნა ზოგიერთ ხელობას აწეოლიან; და ამას გარდა აქვეა პანსიონი, საცა თხოუმეტამი ხეყურების, ფშაველების და სხვა მთაულელებს შეიღებენ იზრდებიან სახელმწიფო ხარჯთა.

ჩვენი უკან დაბრუნება დეშეთილამ ისე წყნარი და მშვიდობიანი იყო, როგორც იქით წასვლა.

ღ. ც.

თფილისი, 1870 წ. 7 დეკემბერს.

უფ. დეიჩმანი იწერება „ქაეკასში“, რომ ისეთს დალოცვილ ქვეყანაში, როგორც ქაეკასიაა, მთხოველები და გლახანი არ უნდა იყვნენო, მაგრამ, საუბედუროთ, ძალიან ბევრი არიანო, განსაკუთრებით თფილისში; ზოგი ამ გლახკეთადანი მართლა რომ გაჭირვებულნი არ არიან, ის გვიმტკიცებსო, რომ ისინი პურს არ იღებენ, არამედ მარტო ფულსა; არც საქმე რომ გაუჩინო, — იმუშავენ. იმ საშუალებას გარდა, რომელსაც მართებლობა ხმარობს გლახკების მოსაპოვებლათ, უფ. დეიჩმანი საზოგადოებას ურჩევს შემდეგი საშუალება იხმაროს: 1) ყველა მოსამსახურე პირმა შესწიროს წელიწადში 1/10 თავის ჯამგირისა, ე. ი. თუმანზე-კაპიკი, ან ას მანეთზე-ორი შაური. 2) სხვა ყველა პირებმაც უნდა შესწიროს ამ საქმისთვის რამე. 3) ის გლახკანი, რომელთაც შეუძლიან მუშაობა, უნდა ამუშაონ, დღიური ქირით და, თუ არ მოინდომებენ მუშაობას, მაშინ თფილისიდან უნდა გააგდოს მთავრობამ, რადგან ყოველი ჯანის მიქონე კაცი, რომელიც მუშაობაში არ ხმარობს თავის ძალას, მანებელია მთელი საზოგადოებისათვის.

თფილისის მედიცინის საზოგადოებაში იყო მოლაპარაკება ხოლგის თაობაზე. ახლა ეს საზოგადოება აცხადებს, რომ რადგან ჯერაც არ მოსპობილა თფილისში ზოგიერთი ხოლგის ნიშნები, ამიტომ ეურჩებოდა ყველას განსაკუთრებით ყურადღება მიექცინოთ ფეხის-ადგილების სიწმინდეს და თუ სადმე ყვანა აქეთ, იქ ფეხის-ადგილში უთუოთ რკინის კუპაროსი ასხანო, — თორემ შესძლებელია, რომ გაზაფხულზე ისე ნამდვილი ხალგერა დაგვიბრუნდესო.

ქატერინოპოლიდან იწერებოდა „გაზ. ქაეკასში“, რომ ზოგიერთი იქაური პირები აპირებენ დრო-გამოშვებით წარმოადგენონ გამართვას და ამ წარმოდგენებიდან შემოსულ ფულს სწორად იქაურ ქალების შეკლასო. მითი ამ ნაირი წარმოდგენა კიდევ ყოფილა და ხარჯს გარდა ორასი მანეთი დარჩენილია შეკლისათვის.

ჩვენ გავიგონეთ, რომ თეატრის მოყვარულები, მისი იმპერატორების დიდი ძვირის განკარგულებით, აპირებენ „მზის დაბნელების“ წარმოდგენას აქაურს თეატრში. წარმოდგენა იქნებაო წმ. ნინოს ზაფხულის სასარგებლოთ.

რუსეთი

ხელმწიფე იმპერატორს ს. პეტერბურლის აზნაურობამ წარუდგინა ადრესი პარიჟის ტრ. ქ. ტატის დარღვევაზე, რომელშიაც სხვათა შორის სწერია, რომ „რუსეთი დღეს შემდეგ უფრო მომეტებულის მშვიდობიანობით შეუდგება თავის შინაგანი საქმეების გარეგნებს და იმ ახალი წყობილების შემოღებას, რომელიც იმ იმპერატორებითი უმაღლესობის მალაღობრძნის განზრახული აქვს“. ხელმწიფე იმპერატორმა უმაღლესად ბრძანა მ. დლობის გადახდა ს. პეტერბურლის აზნაურობისა ამ ნაირი გრძნობის გამოცხადებისათვის.

— მოსკოვის აზნაურობამ წარუდგინა ად-

რესი ხელმწიფე იმპერატორს, რომელშიაც ეწერა: „ჩვენ კარგათ ვგრძნობთ, რომ დრო იყო მოსპობილიყო ის წესი, რომლითაც სახმადრეო სამსახური მარტო ერთ წოდებას აწევა, მოსკოვის აზნაურობა ყოველთვის მზათ არის ჩადგეს. ოქტენი უმაღლესობის მხედრობაში რუსის მიწის სიმრთელისა, პატრიისა და ღირსების დასაცველათ, — იმ რუსის მიწისა, რომელიც შეკრებილია ოქტენი წინაპრების სიბრძნითა და ოქტენი ხალხის სისხლითა.“ ხელმწიფე იმპერატორმა უმაღლესად ბრძანა ამ ნაირი გრძნობისათვის მადლობის გადახდა მოსკოვის აზნაურობისა.

— თ. ბარჩაკოვის ცირკულიარის თაობაზე ხელმწიფე იმპერატორს შემდეგი წოდებინა: „მოუვიდა ადრესები და ბეჯით-ქვეშევრდომობის გრძნობის განცხადება:“

- 1) ტერის გუბერნიის თემობისაგან.
- 2) სარატოვის ქალაქის საზოგადოებისაგან.
- 3) ქრონშტატის ქალაქის საზოგადოებისაგან.
- 4) ნიჟეგოროდის გუბერნიის ყველა წოდების საზოგადოებისაგან.
- 5) ვლადიმირის ქალაქისაგან.
- 6) ვილნოს ქალაქისაგან.
- 7) ტურსკის გუბერნიის თემობისაგან.

მისმა იმპერატორებითი უმაღლესობამ ყოველად მოწყალებით ბრძანა მადლობის გადახდა ყველა ამ წოდებებისა.

„მოსკოვის უწყებები“ გვაცნობებენ, რომ სამხედრო სამინისტროსთან შემდგარა ცალკე კამსია, რომელმანაც უნდა გამოცეს ახალი კანონები ჯარში წერა-კითხვისა და თოფის სროლის თაობაზე; ორივე ამ საგნების სწავლას განსაკუთრებით ყურადღება ექნება მიქცეული, ახალი კანონების ძალით; სხვათა შორის არც ერთი სალდათი არ უნდა დარჩეს ისეთი, რომ წერა-კითხვა არ იცოდეს. ამვე გაზეთის სიტყვით, მმართველობას მოუვიდა 30 თუჯის ზარბაზანი, რომელიც იმას შეეკვეთნა ქარხანაში.

მრთ რუსულ გაზეთს გაუგონია, რომ, სახალხო განათლების სამინისტროს ანგარიშით, მომავალ 1871 წელს სასწავლო ნაწილისათვის დაიწესდება 8,952,780 მან. როგორც ისმის, ეს ფულები აი როგორ იქნება განაწილებული: რვა უნივერსიტეტს სხვა და სხვა სასწავლო დაწესებულებისათვის — 2,109,095 მან. მიმნაზიებისათვის — 3,872,082 მან. უეზდის სასწავლებლებისათვის — 1,136,010 მან. პირველ — დასაწყისი და სამრეცლო სასწავლებლებისათვის — 255,756 მან. სასოფლო-შეკლების ზედამხედველობისა და იმათთვის მასწავლებლების მოსამზადებლათ — 703,854 მან. და სხ.

ამ მოკლე ხანში გაიხსნა პეტერბურლს, მარტო კენინა მ. ბოლენსკის ხარჯით, ერთი შესანიშნავი სასწავლებელი ქალებისათვის. ამ ქ. ლების სასწავლებელში ასწავლიან ისეთი პროგრამით, რომ, იქ კურსის შესრულების შემდეგ, ქალს შეეძლოს პირ და პირ უნივერსიტეტში ლექციების სმენა. მაგრამ ამასთანავე ისეთს საგნებს ექნება მიქცეული განსაკუთრებით ყურადღება, რომლებიც თვით ცხოვრებაში გამოადგება ყოველ ქალს; მაგალითად, პედაგოგიას, ფიზიოლოგიას, გიგინას და სხვა ყოველი ქალისათვის და განსაკუთრებით დედისათვის გამოსადგე საგნებსა.

ჯერ-ჯერობით მარტო ორი კლასია გახსნილი ამ სასწავლებლისა და მომავალი წლის პირველი თვიდან მესამეც გაიხსნება. როგორც ზევით ვსთქვით, ყოველი ხარჯი, რაც კი პირველ ხანებში დასჭირდება ამ სასწავლებელს, იკისრა კენინა ა. ა. ბოლენსკისამა. შემდეგში რაც შემოსავალი მოემატება გასავალს,

კენინა ბოლენსკის სურვილით, ისეც ამ სასწავლებლის გასაუფლებლათ და გასადიდებლათ უნდა მოიხმაროს.

პრა ესთვლით საქაროთ ვთქვით აქ — თუ რამდენ სარგებლობას მოუტანს საზოგადოებას ეს საქმე, თუ თავიდანვე რიგიანი წინამძღოლელები ეყოლება.

22 ნოემბერს, პეტერბურლში, აზნაურობის კრების ზალაში, ყოფილა კონცერტი იქაური უნივერსიტეტის ღირსი სტუდენტების სასარგებლოთ. სულ ამ კონცერტიდან შემოსულა შეიღ ათას მანეთამდე; ორი ათასი აქვე დახარჯულა და დანარჩენი კი დაურიგებია ღირსი სტუდენტებისათვის.

როცა გამოვიდა თ. ბარჩაკოვის ცირკულიარი, რომ რუსის მმართველობა აღარ ემორჩილება პარიჟის ტრაქტატის იმ მუხლებს, რომლის ძალით რუსეთს არა აქვს უფლება შეზღვევს სამხედრო ფლოტი იქონიოსო, — რუსის საზოგადოებას ისე იამა ეს ამბავი, რომ ბევრმა შესწირა ფული შეზღვევს ფლოტის გასაშენებლათ. ამის თაობაზე „მმართველობის უწყებაში“ დაბეჭდილია ახლა, რომ ამ ნაირათ ფულით მოკრება არ არის საქაროა, რადგანც მმართველობის სახელმწიფო ხაზინა დააკმაყოფილებს ამ საქარობასაო.

ქრონშტატის გასამაგრებლათ სამხედრო სამინისტრო, როგორც ერთს რუსულ გაზეთს გაუგონია, აპირებს: ციტადელის ნაესადგურის გათავებას და გადიდებას; ისეთი მბრუნავი რკინის კოშკების აშენებას, რომელშიაც თითო-ში იქნება ორი ზარბაზანი; ამ ნაირი კოშკები იქნება ექვსი; 3) თოფის წამლის სარდაფის აშენებას, რომელსაც 120,000 მან. მოუღება.

„ნოვოროსის უწყებაში“ დაბეჭდილი იყო ამას წინეთ, რომ ხარკოვის ქალებმა მისცეს სახალხო განათლების მინისტრს თხოვნა, რომ იმათ მისცემოდათ ღონისძიება უმაღლესი განათლების მიღებისა. ამ ქალების უმადგომლობაზე აი რას სწერენ ახლა „სახალხო განათლების სამინისტროს ჟურნალში“:

„საზოგადო განათლების მისაღებლათ ქალებისათვის არის ჩვენი გიმნაზიები და პროგიმნაზიები, რომლებსათვის მმართველობა სწორად ყოველ წელს 150,000 მან.; ამას გარდა ზოგიერთ გიმნაზიებთან დაწესებულია ქალებისთვის პედაგოგიური კურსები. რაც შეეხება ქალების უმაღლესი სწავლის მიღებას, მმართველობა ვერ დააკმაყოფილებს იმათ თხოვნას, რადგან სახელმწიფოსთვის ეს საქარო არ არის და რადგან ისეთი ქალებიც ცოტანი არიან, რომელთაც მართლა გულით მსურდეთ უმაღლესი სწავლის მიღება.“ ქალების უნივერსიტეტებში მიღებაზე ეს ჟურნალი გადაჭრილ უარს ამბობს.

„მოსტვის ზაზეთში“ იბეჭდება პეტერბურლიდან გაგზავნილი კორრესპონდენცია, რომელშიაც ბერსა სწერენ რუსეთის საომრათ მზადებაზე. სხვათა შორის კორრესპონდენტი ამბობს, რომ რუსეთში ყველგან ურიგებენ სალდათებს ახალი სისტემის თოფებსაო და ასწავლიან იმათ ამ თოფების ხმარებასაო. ქრონშტატში ვითომც მიეზიდნათ ბევრი ქარხანაში დამზადებული ზარბაზნები; ამას გარდა ზღვის სალდათებისთვის დაურიგებიათ ახალი თოფები, რომლებიც მიწაში 18-ჯერ ისერიანო. „პეტერბურლის უწყებებში“ სწერენ, რომ ქრონშტატში ყველა ამ ამბებს, უეჭველია, ისე გაიგებენო, ვითომც რუსეთი საომრათ ემზადებაო; საქმე კი იმაში მდგომარეობს, რომ რუსეთსაც ჰსურს ისე დაიარაღოს თავის ჯარი, როგორც სხვა ქრონშტატის ხელმწიფოებსა ჰყავთ.

მიტხველმა იცის, რომ მარშეში (პოლ-

შაში) მარშან განსნა მმართველობა უნივერსიტეტი. მრთუ წესულ-გაზეთში თა შორის სწერენ, რომ უნივერსიტეტს ხებ, რომ აქ ამ წამად სულ — 1020 სტუტიანო. უკელაზე მომეტებული რიცხვი სტუდენტისა მედიკურ ფაკულტეტზე ყოფილი 422; შემდეგ იურიდიკულზე — 359 სტუტი და ბუნებითი საგნების ფაკულტეტზე 193; ყველაზე ნაკლები ისტორიკო — ფილოლოგიურს ფაკულტეტზე — 46 კაცი.

მიტქმის ყველა უნივერსიტეტზე სტუდენტები მარშეის უნივერსიტეტში ამიტომაც საზოგადოება ხელს უმართავს სხვათა შორის ამ ნოემბერში ღირსი სტუდენტების სასარგებლოთ მარშეში გაუთავთ კონცერტი, რომლიდანაც შემოსულა 2,500 მან. ეს ფულები უნდა შეიტანონ უნივერსიტეტში ას მამა შეუძლო სტუდენტმა, მელთაც არა აქეთ ღონისძიება ლექციებისათვის ფული იშოვნონ. (უკელა უნივერსიტეტებში სწავლისათვის 50 მან. ახდენებენ წელიწადში).

ნარკვი

ნუ თუ მართალია ის ამბავი, პითხულობს ღლი სატირული ჟურნალი „ისკრა“, რომ ზოგიერთს ძიევის უნივერსიტეტის პროფესორებს წვეითათ, რომ იმ ფულებიდან, რომელიც იმათ დანიშნული მთავრობისაგან ღირსი სტუდენტების კაპიკი არ უნდა მიეცეს უფის სტუდენტებსო, ისინი ძალიან ღირსნი იყვნენ და მშვენიერათ ვლობდნო.

მიტქმის მთელ საფრანგეთში ნაპოლეონი I-ს მე-III-ს ძეგლები დაამტრის და ან ზარბაზნება დააღწეს. ლიონში, მაგალითად, არც ერთი ნაპოლეონის ძეგლი აღარ არის. ბრეზელში იყო მშვენიერი ნიშის ძეგლი, რომელიც წარმოადგენდა ცხენზე მიღ კაცსა. ამ ქალაქის რჩევამ გადაწყვიტა — მისი ჩამოგდება და ცხენიდან და რამემეტი გამოეყენათ ცხენი დარჩეს თავისთვისაო.

შენიშნულია, რომ ყველაზე უფრო ხშირათ თვრა თბილ ქვეყნებში და ზღვის ნაპირებში იცის რომაში ყველაზე უფრო ხშირათ მიწის-ძვრა იტალიაში და მსაინაშია. ამ 1870 წლის განმავლობაში, ციკლოტი გამოანგარისებით, აი რამდენი ზიანი მიწის-ძვრას იტალიისათვის: 98 კაცი მოკვდა, 222 კაცისათვის ზოგისათვის ფეხი, ზოგისთვის მიუშვტრევი და ზოგი ვინ იცის, როგორ გაუღამას გარდა მარტო ამ წლის განმავლობაში ძვრას დაუნგრევი იტალიაში — 2,225 სახლი.

სარატოვის გაზეთში აწერილია ერთი ამბავი, ლიც შეაძრწუნებს არა თუ მარტო ნაზნერებებიერ ქალბატონებს, არამედ ყოველ კაცს. მსაფიქრების ღირსიც არიან:

3 ნოემბერს შემოსხნებული გუბერნიის შორანხის მცხოვრებნი დიდი და პატარა მოგზავენ საუფრებლათ სოფლის სასამართლოსთან, ერთ გლეხ-კაცს სრულიად გაეშინებოდა თავის უმოწყალოთ სცემდა წყებლითა. ამ ველური საქმეზე ის იყო, რომ წინა დღეს ქმარა შეიტყო იმის ცოლი დაიარება ერთ გადამდგარ სალდათად და ერთი სხვა გლეხ-კაციც მოლიოდა, ცოლის მძარმა ჯერ სახლშივე სცემა ცოლს; მერე წაიღო ის თქმით, სადაც მამასახლისმა (სტაროსტამ) და ცებულ გლეხებმა გადაწყვიტეს, როგორც უნდა დასაჯოს ქმარმა. საწყალ ქალს გახადეს ტანის პურანი თავზე დააფარეს, დაწვივნეს, ერთი გლეხზე დააჯდა, მორე ფეხებზე და ქმარმა დაუშვლოთ ცემა. სისხლი ნაკადულით მოსდიოდა საწყალს; ქმარმა სამჯერ შეისვენა. ამ დროს აღებოდა, დაუშოქებდა ქმარს მუხზე და სთხოვდა: მაგრამ სანამ გული არ მოიგვრება და ანება ცემას. იმ გლეხმა, რომელმაც შეიტყო ქალი, ერთი ღოქი არაყი მოუტანა ქმარსა და ურემ შესა დაპირდა და ამითი მოუთრია.